

"Yaşı kaç olursa olsun; 17 veya 27, katil kim olursa olsun, bir zamanlar bebek olduklarını biliyorum. Bir bebekten bir katil yaratan karanlığı sorgulamadan hiçbir şey yapılmaz kardeşlerim..."
Rakel Dink, 23 Ocak 2007

11. Yargı Paketinde **SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARA**

**yönelik cezalarla ilgili
yasa değişikliği talepleri
konusunda BİLGİ NOTU - 2**

Sayısı ve etkisi her geçen gün artan suç örgütleriyle kapsamlı bir mücadele yürütülmeden yalnızca çocuklara yönelik cezaların artırılması, toplumun adalet ve güvenlik talebine kolay, maliyetsiz ama etkisiz bir yanıt olarak kalacaktır. Devlet kurumlarına ve hükümete asli görevlerini hatırlatıyor, toplumda her yurttaşın güven içinde yaşayabilmesi için her zamanki talebimizi yineliyoruz:

"Yasalara dokunma, uygula!"

ÇOCUKLAR İÇİN BÜTÜNCÜL POLİTİKALAR:

Çocukların Suç Mağduru Ya Da Faili Olmasını Önlemek Devletin Görevi

Mattia Ahmet Minguzzi cinayeti toplumumuzdaki güvenlik ve adalet arayışının sembolü haline geldi. Hepimiz yaşadığımız şehrin sokaklarında günün ve gecenin her saatinde güvenle yürümek istiyoruz. Yaşam hakkımız, çocuklarımızın yaşam hakkı sokakta rastgele karşılaşılabileceğimiz, kabarık suç kayıtlarına rağmen serbest bırakılmış ve serseri mayın gibi sokaklarda dolaşan suçluların, suç örgütlerinin insafına kalmasını istiyoruz. Çocuklarımız büyürken hayatın doğal akışı içinde önce sokaklarda ve yeşil alanlarda, sonra şehrin dört bir yanında yetişkin refakatine ihtiyaç duymadan özgürce gezebilsin istiyoruz. Evlerin, sitelerin ve alışveriş merkezlerinin dört duvarı arasında toplumdan izole, şehrin canlı hayatından kopuk, ekranlara ve tüketime bağımlı çocuklar ve gençler yetiştirmek istemiyoruz. Şehir hepimizin. Devletin sadece kendini değil, biz yurttaşlarını da korumasını istiyoruz.

Peki güvenliğin, eğitimin, barınma ve şehir hakkının metalaştırıldığı ülkemizde güvenlik ve adalet, kamuoyuna mal olmuş davalarda çocuk faillerin yetişkin gibi yargılanmasıyla ya da birkaç yıl daha fazla ceza almasıyla sağlanabilir mi? Bunu yaparak “bir şey yapmış olmak” ve konuyu böylece kapatmak mümkün mü? Sorumuz sadece iktidara değil, konuyu “hassas” bularak sessizliğini sürdüren muhalefete de.

Sivil toplum olarak her zamanki gibi yine iktidarın ve muhalefetin yerine düşünmek ve fikir üretmek zorunda hissediyoruz. Konuyla ilgili Temmuz’da yayınladığımız [ilk bilgi notumuzun](#) ardından 11. Yargı Paketi’nde öngörülen düzenlemelerin netleşmesi sonrasında elinizdeki ikinci bilgi notumuzu yayınladık. Kamuoyuna sızdırılan [11. Yargı Paketinin karşılaştırmalı tablosunu, taslağın genel gerekçesi ile madde gerekçelerini](#) de EŞİK web sitesi üzerinden sizlerle paylaşıyoruz.

Peki toplumumuzda güvenlik ve adaleti nasıl sağlarız? Çocukların, kadınların ve herkesin hayatını nasıl koruyabiliriz? Çocuklara çalınan çocukluklarını nasıl geri verebiliriz? İktidardan ve muhalefetten talebimiz bu konuda çok boyutlu ve bütüncül bir stratejidir. Bu stratejinin parçaları ise şunlardır:

- **SUÇ ÖRGÜTLERİYLE MÜCADELE:** Uyuşturucu ticareti, yağma (gasp, haraç), kaçakçılık, suç gelirlerini aklama, cinayet ve yaralama gibi suçları işleyen organize suç örgütlerinin sayısı ve etki alanı her geçen gün artmaktadır. Bu örgütler sosyal medya üzerinden propaganda yapmakta, dezavantajlı mahallelerde yaşayan çocuklara kolayca ulaşarak onları suça azmettirmektedir. Yeni nesil organize suç örgütlerinin ve bu örgütlere katılanların motivasyonlarını biraz olsun anlayabilmek için BBC Türkçe’nin [su haberi](#) aydınlatıcıdır.

Devletin bu örgütlerle etkin ve kapsamlı bir mücadele yürütmeden, sadece çocukların alacağı bireysel cezaları artırarak suçu engellemesi mümkün olmadığı gibi, örgüt yöneticileri özgürken örgüt üyesi çocukların ağır cezalar alması adil de değildir. 11. Yargı Paketinde örgüt faaliyeti içerisinde işlenen suçlarda çocukların araç olarak kullanılması durumunda örgüt yöneticilerinin alacağı cezaların da artırılacağı öngörülse de örgüt yöneticilerinin birçoğu yurtdışında olduğu ve yakalanamadığı için bu düzenlemenin caydırıcı olmasını beklemek güç.

- **İNFAZ YASASI REFORMU:** Toplumdaki cezasızlık algısının nedeni Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen ceza sürelerinin değil, hükümlülerin kapalı ceza infaz kurumlarında geçirdiği infaz sürelerinin kısalığıdır. Bu durum çok sayıda suç kaydı olan kişilerin rehabilite edilmeden topluma karışmasına ve yeni suçlar işlemesine yol açmaktadır. Ceza infaz kurumlarına yeterli kamu kaynağı ayrılarak bu kurumların kapasitesi artırılmalı, hükümlülerin şartları iyileştirilmeli, infaz rejiminde öngörülen infaz süreleri ise toplumdaki güvenlik ve adalet duygusunu tesis edecek şekilde artırılmalıdır.

- **SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN REHABİLİTASYONU:** TÜİK'in yayınladığı [2024 verilerine](#) göre suça sürüklenen (kanunlarda suç fiili olarak tanımlanan bir suçu işlediği iddiasıyla) güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların sayısı 2024 yılında 178.834'ten 202.785'e yükseldi. Bu çocukların %40,4'üne yaralama, %16,6'sına hırsızlık, %8,2'sine uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almak, %4,6'sına tehdit, %4,2'sine genel tehlike yaratan suçlar, %26'sına ise bu nedenlerin dışında kalan diğer suçlar isnat edildi. Sistemin yükü ise oldukça ağır. 2024 yılında suç dosyası nedeniyle hakkında karar verilen çocuk sayısı 211.946 iken; verilen 63.712 ceza kararının 43.128'i hapis cezası. Koruyucu-önleyici bir tedbir olan "danışmanlık tedbiri" ise 51.386 çocuk için verilmiştir. Ancak bu tedbirlerin uygulanmasından sorumlu olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı, suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklara yönelik hizmet veren ihtisaslaşmış çocuk evi sayısının yalnızca 58 olması, kurumsal kapasite ile ihtiyaç arasında ciddi bir açık olduğunu gözler önüne sermektedir.

Türkiye'de çocuk adalet sistemi, istatistiksel verilerin gösterdiği nicel büyüklüğün ötesinde, derinlemesine bir nitelik krizindedir. Mevcut sistem, çocukları korumak ve topluma kazandırmak bir yana, kurumsal yapısı, işleyişi ve kapasite yetersizlikleri ile onları daha da derin bir kısır döngüye hapsedebilmekte, "suçlu" kimliğini pekiştirebilmektedir. Sosyal çalışma görevlileri, bu sistem içinde adeta birer "yamacı" gibi çalışmakta, bireysel özverileri sistemik sorunları telafi etmeye yetmemektedir. Türkiye'de çocuk adalet sisteminin dönüşümü, yalnızca kaynak artırımı veya yasal değişikliklerle değil, onu oluşturan insan kaynağının -sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyologların- birbirini tamamlayan yetkinliklerinin sistemli bir şekilde bir araya getirilmesiyle mümkündür.

- **EĞİTİM:** On iki yıllık “zorunlu” örgün eğitimi terk eden öğrenci sayısı gün geçtikçe artmakta ancak bu öğrencilerin takibi yapılmamaktadır. MEB’in 2024-2025 öğretim yılı verilerine göre ilkokulda %95,43 olan net okullaşma oranı ortaokulda %89,09’a, lisede %82,85’e düşmüştür. Örgün eğitimden ayrılan yoksul çocuklar kayıt dışı ekonomi içinde güvencesiz ve güvensiz koşullarda çalıştırılma, erken evlilik ve suça sürüklenme gibi risklerle karşı karşıya kalmaktadır. On iki yıllık eğitim “zorunlu” olmasına rağmen eğitimi terk eden çocukların takibi yapılmamaktadır. Sadece okul terki değil, devamsızlık da her kademedede artmaktadır. MESEM’lerde kayıtlı 420.330, açık öğretim lisesinde kayıtlı 837.927, açık öğretim ortaokulunda kayıtlı 96.024 çocuk, pratikte örgün eğitimin dışına itilmiş oldukları halde kayıtlarda örgün eğitim görüyor sayılmaktadır. İşveren örgütlerinden gelen “zorunlu ortaöğretim iki yıla indirilsin” talepleri [iktidar tarafından “bu konuda kamuoyu oluştuğu” iddia edilerek](#) olumlu karşılanmakta; geniş tanımlı işsizlik oranı rekor kırarken, eğitim yaşındaki yoksul çocukları ucuz işçi olarak çalıştırmak işverenlere de iktidara da son derece makul bir fikir gibi görünmektedir.

FİSA Çocuk Hakları Merkezi, Haziran-Temmuz-Ağustos 2025 döneminde akran şiddeti sonucunda 6 çocuğun yaşamını yitirdiğini, 27 çocuğun ise iş cinayetlerinde hayatını kaybettiğini belirtmektedir. Eğitim sistemi ve özellikle de mesleki eğitim, sanayi, inşaat ve hizmet sektörlerine kısa vadede ucuz işçi sağlamak amacıyla değil, geniş bir planlama çerçevesinde ekonominin orta ve uzun vadeli ihtiyaçlarına göre gerekli insan gücünü yetiştirme amacıyla düzenlenmelidir. Ancak eğitimin tek amacı ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmek değildir. Eğitim sırasında öğrencilerin iyilik hali de gözetilmeli ve takip edilmelidir. Örgün eğitimi terk eden çocuklar sadece eğitim hakkından mahrum kalmamakta, aynı zamanda bu takip mekanizmasının da dışına çıkmaktadır.

- **KENT HAKKI:** Yoksul mahallelerde çocukların güvenli bir şekilde sosyalleşmesine, spor yapmasına, ders çalışmasına yönelik kamusal alanlar ve imkanlar kısıtlıdır ve gittikçe de daralmaktadır. Aslında bu durum sadece yoksul mahallelerde değil, şehrin her yerinde gözlenmektedir. Sokaklar gittikçe güvensizleşirken, güvenli kamusal alanlar özelleşmiş ve metalaşmış, bunlara erişim sadece belli bir bedel karşılığı mümkün hale gelmiştir. Yoksul mahallelerde çocuklar güvensiz sokaklara, görece avantajlı mahallelerde ise evlerin, sitelerin, alışveriş merkezlerinin dört duvarı arasına mahkûm edilmiştir.

Çocukları suça sürükleyen ekonomik eşitsizlikler, yoksulluk, eğitime erişim sorunları ve örgütlü suç yapıları ile etkin mücadele edilmediği sürece, cezaları ağırlaştırmak yalnızca çocuğun bireysel sorumluluğunu büyütüp kamusal sorumluluğu görünmez kılmakta; devletin ihmalinin sonuçlarını çocuklara yüklemektedir. Bu yaklaşım, çocuğun üstün yararı ilkesini, çocuğa özgü adalet sistemi anlayışını ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile güvence altına alınan koruyucu devlet yükümlülüğünü açıkça ihlal etmektedir.

Bu tablo, 11. Yargı Paketinde de sürmektedir. [Taslakta](#) (Madde 25.), 15-18 yaş arasındaki çocukların işlediği insan öldürme suçlarında cezalar artırılıyor. Mevcut düzenlemede 15-18 yaş arasındaki çocuklara ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 24 yıla kadar hapis cezası verilebilmekteyken taslakta 27 yıla kadar, mevcut düzenlemede müebbet hapis cezası yerine 15 yıla kadar hapis cezası verilebilmekteyken taslakta 18 yıla kadar hapis cezası verilebileceği öngörülüyor. Yani 24'den 27'ye, 15'den 18'e çıkarılarak üç yıllık ceza artışı düzenleniyor. Tek başına üç yıllık bir ceza artırımının kimse için caydırıcı olmayacağı açıktır. Öte yandan kasten öldürme suçunun faili 15-18 yaş arasındaki çocukların cezalarında bu indirimlerin yapılması "uygulanmayabilir" gibi son derece keyfi bir kavrama bırakılıyor. Böylece çocukların yetişkin gibi yargılanmasının önü açılırken; indirimin takdiri, ceza yargılaması ilkelerine tamamen aykırı bir biçimde hâkimin keyfiyetine bırakılıyor. Çocuklara 27 yıl yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesinin önünü açmak ve bunu keyfi koşullara bağlamak yetişkinlere bile uygulanmayan bir cezalandırma yöntemidir. Çocukların yetişkinlerden de ağır şekilde cezalandırılması, çocuklara yasa ve yargı eliyle negatif bir ayrımcılığın kurumsallaşması anlamına gelecektir. Bu yasal değişiklik yapıldığı takdirde hiçbir çocuğa ceza indrimi yapılmayacağı, çocukların yetişkinlerden de ağır şekilde cezalandırılacağı açıktır. Çünkü verilen ilk ağırlaştırılmış müebbet cezasından sonra çocukları öldürülen tüm aileler, doğal bir eşitlik arayışı içinde kendi davalarında da ağırlaştırılmış müebbet cezası verilmesini talep edeceklerdir. 50 - 60 hesaplık sosyal medya kampanyaları ile ağırlaştırılmış müebbet talebiyle yargı üzerinde baskı kurulacaktır.

Ayrıca taslakta çocuk hükümlülerin cezalarının doğrudan çocuk eğitimevlerinde infaz edilmesi uygulamasından vazgeçiliyor. Çocuk hükümlülerin cezalarının infazına çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında başlanması ve hükümlünün iyi halli olduğunun tespit edilmesi halinde eğitimevlerine geçirilmesi öngörülüyor.

Taslak yasalaştığı takdirde, mevzuatta "18 yaşından küçük herkes çocuktur" ifadesinin bulunmasının bir önemi kalmayacaktır. "Çocukluk" yasal olarak tasfiye edilmiş olacaktır. Çocukluğun bu tür yöntemlerle tasfiyesi, çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin de meşru hale gelmesinin hızla önünü açacaktır.

Sayısı ve etkisi her geçen gün artan suç örgütleriyle kapsamlı bir mücadele yürütülmeden yalnızca çocuklara yönelik cezaların artırılması, toplumun adalet ve güvenlik talebine kolay, maliyetsiz ama etkisiz bir yanıt olarak kalacaktır. Suçu önlemenin yolu, cezalandırma rejimini genişletmekten veya çocukları yetişkin saymaktan değil; onları suça sürükleyen yapısal, ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerle mücadele etmekten, örgütlü suç yapılarının çocukları kullanmasını engelleyecek kapsamlı ve koruyucu politikaları hayata geçirmekten geçmektedir. Çocukların korunması bir tercih değil, devletin hem uluslararası hukuk hem de Anayasa uyarınca yerine getirmekle yükümlü olduğu asli bir görevdir.

Taslakta sadece çocuklar ile ilgili düzenlemeler yer almıyor; taslak torba kanunlarda alışageldiğimiz gibi birbiriyle ilgisiz pek çok konuda düzenlemeler içeriyor. Bunlardan bir kısmının kamu güvenliğini ve adaleti sağlamaya yönelik hiçbir faydası yokken, sadece toplumsal muhalefeti, bireysel hak ve özgürlükleri kısıtlama amacı taşıdığını açıkça görülüyor. TCK'nın 225. maddesinde düzenlenen "Hayasızca Hareketler" suçu için belirlenen ceza artırılıyor. Maddenin kapsamı "doğuştan gelen biyolojik cinsiyete ve genel ahlaka aykırı tutum ve davranışta bulunan ya da bulunmayı teşvik eden, öven veya özendiren kişiler" ile "aynı cinsiyetteki kişilerin nişan veya evlenme töreni yapmasını" kapsayacak şekilde genişletiliyor ve ağır cezalar getiriliyor. Cinsiyet değiştirme asgari yaşı 18'den 25'e yükseltiliyor. Ceza Kanunu'na getirilecek ek madde ile kanuna aykırı olarak kişinin cinsiyetini değiştirmeye yönelik herhangi bir tıbbi müdahaleye de ceza getiriliyor. Taslak bu haliyle yasalaşırsa, bir erkeğin küpe takmasından bir kadının pantolon giymesine kadar akıllara gelebilecek en basit eylemler bile "biyolojik cinsiyete aykırı davranış" olarak kabul edilip hapis cezası ile karşı karşıya kalılabilecektir. "Genel ahlak", "özendirmek, övmek, teşvik etmek" gibi muğlak, subjektif kavramları içeren taslak hem LGBTİ+'ların varoluşuna yönelik ciddi bir tehdit oluşturuyor hem de toplumun her bir bireyinin hak ve özgürlüklerini elinden alma potansiyeli taşıyor. Taslakta yeni sosyal medya sansürleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemeler de mevcut.

Muhalefet partileri ve milletvekillerine sesleniyoruz: Bu taslağın TBMM'ye getirilmesine izin vermeyin. Meclis'e gelirse Genel Kurul'a gelmemesi için mücadele edin. Genel Kurul'a geldiği takdirde OYLAMAYA KATILMAYIN! Kendileri çalıp kendileri oylasınlar. Sayısal çoğunluğa sahip olan ve istediği antidemokratik yasayı istediği gibi geçiren siyasal iktidarın demokratik yollarla yasa yaptığı yalanına ortak olmayın. Siz halkı temsil ediyorsunuz. Halka rağmen, tüm yurttaşların hak ve özgürlüklerine meydan okuyan bu taslağın yasalaşmasına biz sonuna kadar karşı çıkacağız. Siz de halkın temsilcileri olarak sesimizi duyun.

Devlete ve ilgili tüm kurumlara asli görevini hatırlatıyoruz:

"Yasalara dokunma, uygula."

"Yasalara dokunma, etkili bir biçimde uygula."

"Yasalara dokunma, suçları önleyecek şekilde uygula."

"Yasalara dokunma, caydırıcı olacak şekilde uygula."

4 Kasım 2025

EŞİK-Eşitlik İçin Kadın Platformu

www.esik.org.tr / iletisim@esikplatform.net

11. YARGI PAKETİ TASLAĞINDA TCK MADDE 31 VE DİĞER DEĞİŞİKLİĞİNİN ÇOCUKLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Taslak düzenleme çocuklara yönelik ilk olarak Türk Ceza Kanunu’nun “yaş küçüklüğü” başlıklı 31. maddesinde değişiklik öngörmektedir. Değişiklik, özellikle 15–18 yaş grubu çocuklara yönelik cezaların alt ve üst sınırlarını yükseltmekte, “ceza indirimini uygulanmayabilir” ibaresiyle birlikte hâkim takdirini genişleterek cezalandırıcı yaklaşımı güçlendirmektedir. Bu yönüyle düzenleme; çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının son çare olması ilkesi başta olmak üzere Çocuk Adalet Sisteminin üzerine inşa edildiği uluslararası hukuk ilkelerinden uzaklaşmakta ve Türkiye’nin imza koyduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS), Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri), Birleşmiş Milletlerin Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimine İlişkin Minimum Standart Kuralları (Pekin Kuralları), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları), BM Çocuk Hakları Komitesi 10 Nolu Genel Yorum ve BM Çocuk Hakları Komitesi’nin 24 No’lu Genel Yorumu’na açık biçimde aykırılık teşkil etmektedir.

Cezaların Ağırlaştırılması

Mevcut düzenlemede 15-18 yaş arasındaki çocuklara ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 24 yıla kadar hapis cezası verilebilmekteyken taslakta 27 yıla kadar, mevcut düzenlemede müebbet hapis cezası yerine 15 yıla kadar hapis cezası verilebilmekteyken taslakta 18 yıla kadar, hapis cezası verilebileceği öngörülmektedir. Yani 24’den 27’ye, 15’den 18’e çıkarılarak üçer yıl ceza artışı öngörülmüştür. Cezaların yetişkinler için öngörülen müebbet ve ağırlaştırılmış müebbet cezalarındaki hapis sürelerine yakınlaştırıldığı, aradaki farkın neredeyse kapandığı görülmektedir.

Çocukların Yetişkin Gibi Cezalandırılması

Yetişkin gibi yargılama ve ceza verme yaklaşımını 31. madde 3. fıkradaki diğer cezaların üçte birinin indirileceği kuralına yeni getirilen istisnada da görülmektedir. Aşağıdaki cümlelerin eklenmesiyle suça sürüklenen çocuklara **indirimsiz ceza verilmesinin** yolu açılmaktadır:

“Ancak, somut olayda;

a) Kasta dayalı kusurun ağırlığı,

b) Güdülen amaç ve saik,

c) Suçun işleniş şekli,

d) Daha önceden kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilmiş olma,

hususları göz önünde bulundurularak kasten öldürme (madde 81 ve 82) suçunu işleyen kişi hakkında bu fıkra hükümleri uygulanmayabilir.”

a) Kasta Dayalı Kusurun Ağırlığı Bendine İlişkin Değerlendirme: Taslakta yer alan “kasta dayalı kusurun ağırlığı” ibaresi, hâkime çocuğun yaş küçüklüğüne rağmen ceza indirimi uygulamama yönünde takdir yetkisi tanımaktadır. Ancak ceza hukukunda “kusur ilkesi”, failin iradi davranış kapasitesi ve algılama yeteneği üzerine kuruludur. Çocuklar açısından bu kapasite biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak sınırlı olduğundan “kastın ağırlığı” yetişkinlerle benzer düzeyde ölçülmesi çocuk haklarına aykırıdır. Bununla birlikte, “ağır kast” kavramı ölçülebilir, nesnel bir kriter değildir. Hangi durumda “ağır” kasttan söz edileceği belirsizdir. Bu ifade, belirsizlik ve keyfilik riski doğurarak Anayasa’nın 2. maddesindeki “hukuk devleti” ve belirlilik ilkesiyle, ayrıca 10. maddesindeki eşitlik ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Sonuç olarak bu bent, yaş küçüklüğü korumasının özünü zedelemekte ve çocukların cezalandırma yönünden yetişkinlerle aynı muameleye tabi tutulması sonucunu doğurabilmektedir.

d) Daha Önceden Kasıtlı Bir Suçtan Dolayı Hapis Cezasına Mahkûm Olma Bendine İlişkin Değerlendirme: Bu bent, geçmiş mahkûmiyetin yeni bir yargılamada ceza artırıcı veya indirim engelleyici unsur olarak dikkate alınmasına olanak tanımaktadır. Her ne kadar bu hüküm doğrudan tekerrür (uygulanması olmasa da benzer biçimde çocuğun geçmiş davranışını aleyhe değerlendirme sonucunu doğurmaktadır. Bu düzenleme, çocuk adalet sisteminin temel ilkelerinden biri olan onarıcı adalet ve rehabilitasyon amacına aykırıdır. BMÇHS’nin 40. maddesi ve BM Çocuk Hakları Komitesi’nin 24 No’lu Genel Yorumu, çocukların önceki mahkûmiyetlerinin sonraki yargılamalarda ceza artırıcı unsur olarak kullanılmaması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Bu bent ayrıca, çocuğun yeniden toplumla yeniden kaynaşmasını hedefleyen mekanizmaların (örneğin, HAGB) etkinliğini zayıflatmakta; **çocukların sistemden dışlanma ve damgalanma riskini artırmaktadır.**

Çocuklara Özgü Ceza Verilmesi Kuralına Getirilen İstisnanın Hukuka Aykırılığı

Taslak düzenleme, TCK m.31 çerçevesinde yaş küçüklüğüne bağlı olarak öngörülen ceza indirimine istisna yaratmakta, böylece çocuğa verilecek ceza ile yetişkin cezası arasındaki farkı ortadan kaldırmaktadır. Başka bir ifadeyle, taslak düzenlemenin öngördüğü indirimin uygulanmayacağı halleri düzenlemek çocukların sorumluluğunu yetişkin ölçütleriyle değerlendirme pratiğini güçlendirmekte ve ceza adaletinin koruyucu ve gelişim odaklı doğasına aykırı bir yönelim ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, cezanın orantılılık ve bireyselleştirme ilkesi (TCK m.3) ile çelişmekte; aynı zamanda Anayasa m.41’de güvence altına alınan çocukların özel olarak korunması yükümlülüğü ile de uyumsuzluk göstermektedir. Çocuğa yetişkinden farklı ceza verme, çocuk adalet sisteminin temel ilkesini oluşturan gelişimsel kapasiteye uygun cezalandırma ve koruyucu yaklaşım çerçevesinde belirlenir. Çocuklar, bilişsel ve psikososyal gelişim açısından tam olgunluğa ulaşmamış olduklarından, eylemlerinin sonuçlarını değerlendirme ve davranışlarını kontrol etme yetenekleri sınırlıdır. Bu nedenle ceza indiriminden vazgeçilebileceği durumlar yaratmak çocuk ile yetişkin fail

arasında yapısal bir adli eşitsizlik yaratmakta ve cezalandırma paradigmasını ön plana çıkarmaktadır.

Mevcut düzenlemedeki maddenin üçüncü fıkrası 15-18 yaş arasında üçüncü bir grup belirlemektedir. Bu grupta artık ceza sorumluluğunun bulunup bulunmadığı araştırılmamakta ancak bu yaş aralığındaki çocukların “azalmış kusur yeteneğine-isnat yeteneğine” sahip olduğu kabul edilmektedir.

Bu gruptaki çocuklara mevcut düzenlemede yetişkinlerle aynı cezanın verilmemesinin gerekçesi yasa koyucu tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

“Fiili işlediği sırada **onbeş** yaşını doldurmuş ve fakat henüz **onsekiz** yaşını tamamlamamış gençler, normal koşullarda, gerçekleştirdikleri davranışların hukukî anlam ve sonuçlarını kavrama yeteneğine sahip olmakla birlikte; bu kişilerin, davranışlarını yönlendirme yetenekleri yeterince gelişmemiş olabilmektedir. Bu nedenle, suç yoluna girmiş olan gençlerin, işledikleri suçlar bağlamında irade yeteneğinin zayıf olduğu normatif olarak kabul edilmiştir. Azalmış kusur yeteneğine sahip bulunan gençler hakkında kural olarak indirilmiş cezaya hükmedilir.”

11.yargı paketiyle getirilmek istenen değişiklik 15-18 yaş arasındaki çocuklara adalet sisteminin yetişkin gibi davranmasının yolunu açarken şu gerekçeyi ileri sürmektedir: “Bu yaş grubundaki çocukların davranışlarını yönlendirme yetenekleri yeterince gelişmemiş olsa da günümüz şartlarına göre fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimleri dikkate alındığında ağır sonuçlar doğuran bazı suçlar bakımından davranışlarını yönlendirme yeteneklerine sahip oldukları görülebilmektedir.”

Çocukların bu yaş grubunda hareketin anlam ve sonuçlarını kavrama yeteneği olmasına rağmen hareketlerini yönlendirebilme yeteneklerinin henüz yetişkinlerle aynı gelişmişlik seviyesinde olmadığını 11.yargı paketini hazırlayanlar da gerekçelerinde kabul etmektedir. Zira çocukların ceza ehliyetlerine ilişkin çocuk gelişimi ve psikolojisi alanında bu bilgiyi değiştiren bir paradigma değişimi yaşanmamıştır. Bilim bize hala 15-18 yaş arasındaki çocukların hareketlerini yönlendirebilme yetenekleri bakımından yetişkinler kadar gelişmemiş olduğunu söylerken 11. Yargı paketi bilimsel gerçeklere aykırı bu düzenlemenin gerekçesini “ağır sonuçlar doğuran bazı suçlar bakımından davranışlarını yönlendirme yeteneklerine sahip” olduklarını var saymak gerektiği şeklinde kabul edilemez bir kabule dayandırmaktadır. Çocukların yetişkin kadar gelişmemiş bir yeteneğe sahip olduğunu kabul edip ancak bazı suçların ağır sonuçlar doğurması nedeniyle bu yeteri kadar gelişmemiş olmalarını göz ardı ederek yetişkin gibi cezalandırılacaklarını söylemek hukuki muhakemeye aykırıdır. Norm koyma tekniği açısından yaratılan bu istisna haksız ve tutarsızdır. Bu yaş grubundaki çocukların bazı suçlar bakımından çocuk sayılmayacağını destekleyen bir bilimsel

veri yoktur. Bazı çocukları bazı suçlar bakımından çocuk kategorisinden çıkarmak 18 yaşına kadar herkes çocuktur hükmünü geçersiz kılacağı gibi çocuk hukukunda telafisi mümkün olmayan bir gedik açacaktır. ÇKK kapsamında bu çocuklar için öngörülmesi gereken tedbir ve koruma kararlarını da tartışmalı hale getirebilecektir.

Ayrıca taslak metinde yer alan “uygulanmayabilir” ibaresi, hâkime çocuklara özgü ceza indiriminin uygulanıp uygulanmaması konusunda geniş bir takdir yetkisi tanımaktadır. Ancak bu düzenleme, mevcut TCK m.31’i fiilen işlevsiz hale getirme ve çocuklar açısından yaş korumasını ortadan kaldırma riski taşımaktadır. Taslakta yer alan “uygulanmayabilir” ifadesi ise, kanunilik ve belirlilik ilkeleri ile bağdaşmayacak ölçüde muğlak ve öngörülemeyen bir normatif alan yaratmaktadır. Hangi hallerde yaş küçüklüğü indiriminin uygulanmayacağı açıkça gösterilmediğinden, uygulamada keyfi, bölgesel farklılık gösteren veya öngörülemeyen kararlar ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. Bu tür bir düzenleme, eşitlik ilkesi (AY m.10) bakımından da risklidir. Zira aynı yaş grubundaki çocuklar, benzer fiiller bakımından yalnızca hâkimin takdirine bağlı olarak farklı ceza sürelerine mahkûm edilebilecektir. Dolayısıyla, “uygulanmayabilir” ibaresi, çocuklar yönünden hukuki öngörülebilirliği zedeleyen, belirlilikten uzak ve ayrımcı sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Bu nedenle düzenlemenin, çocuk adalet sistemine ilişkin koruyucu normların daraltıcı yorumuna yol açabileceği ve ceza adaletinde denge ilkesini bozabileceği değerlendirilmektedir.

Özgürlüğünden Yoksun Bırakma Süresinin Uzaması: Taslak düzenleme ile fiili işlediği sırada 15–18 yaş grubunda bulunan çocuklar için ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 18 yıldan 27 yıla kadar, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda ise 12 yıldan 18 yıla kadar hapis cezasına hükmedilmesi öngörülmektedir. Bu değişiklik, çocuk adalet sisteminin temel ilkelerinden biri olan özgürlüğünden yoksun bırakmanın son çare olması (*ultimaratio*) ve mümkün olan en kısa süreyle uygulanması gerekliliğiyle açık bir çelişki içerisindedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 37/b maddesi uyarınca, özgürlüğünden yoksun bırakma tedbirleri yalnızca istisnai nitelikte olmalı ve çocukların topluma yeniden kaynaştırılması hedeflemelidir. Oysa taslaktaki düzenleme, cezaların alt ve üst sınırlarını artırarak, çocuklar açısından rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon ilkesini işlevsiz hale getirmekte; onarıcı adalet mekanizmalarının uygulanabilirliğini ortadan kaldırmaktadır. Bu ölçüde uzun süreli hapis cezaları, çocukların gelişimsel süreçleriyle bağdaşmayan ağır bir özgürlük kısıtlaması doğurmakta; infaz sisteminde zaten var olan yapısal sorunları (psikososyal destek yetersizliği, eğitim ve meslek edinim imkânlarının sınırlılığı, izolasyon koşulları vb.) derinleştirmektedir. Ayrıca bu yaklaşım, Birleşmiş Milletler Pekin Kuralları ve Havana Kuralları gibi uluslararası standartlarda öngörülen, çocuklara özgü ceza adaletinin iyileştirici ve bireyselleştirici yaklaşımıyla da bağdaşmamaktadır.

10. Yargı Paketinde Yer Alan Düzenlemelerin 11. Yargı Paketine Yansıması

Çocuklara ilişkin olarak 10. Yargı Paketi'nde öngörülen ancak yasalaşmayan infaza ilişkin iki düzenleme, 11. Yargı Paketi'nde de yer almaktadır. Bu kapsamda;

- Taslak metinde yer alan eğitimevine dair düzenleme, idareye geniş takdir yetkisi tanınması nedeniyle, çocukların özgürlükten yoksun bırakılmasını gereksiz yere meşrulaştırma ve keyfi uygulamalara zemin hazırlama riski taşımaktadır. Bu yaklaşım, çocuk adalet sisteminde halihazırda var olan yapısal sorunları derinleştirme potansiyeline sahiptir. Özellikle, çocuklara özgü hak temelli ilkeleri görünmez kılmakta, sistemin rehabilitasyon, onarıcı adalet ve toplumla yeniden kaynaştırma işlevini zayıflatmaktadır.
- Bu düzenleme aynı zamanda çocukların uzun süreli özgürlükten yoksun bırakılmasını normalleştirme riski taşımaktadır. Eğitimsel fayda ile özgürlükten yoksun bırakmanın dengesi, hak temelli bir değerlendirme ile netleştirilmelidir.
- Kasıtlı suçlardan toplam 3 yıl veya daha az, taksirli suçlardan 5 yıl veya daha az hapis cezası alan çocuklar doğrudan eğitimevine alınmaktadır. Bu kriterler, ceza süresine dayalı ayrımcılık yapmakta ve suçun bağlamı, çocuğun yaşı ve gelişimsel kapasitesi gibi faktörleri yeterince dikkate almamaktadır.
- Firar edenler, haklarında tutuklama kararı olanlar veya disiplin cezası kesinleşmiş olanlar, idare ve gözlem kurulu kararıyla kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilebilir şeklindeki düzenleme, çocuğun sorumluluk kapasitesi ve gelişimsel özelliklerini göz ardı ederek, cezalandırıcı yaklaşımı öne çıkarma riski taşımaktadır.
- Eğitimevlerine ayrılma, sürenin belirlenmesi ve kapalı kuruma geçişler gibi usuller yönetmelikle düzenlenecektir. Yönetmelik aracılığıyla ayrıntıların belirlenmesi, esneklik sağlasa da kanun önünde belirlilik ilkesine aykırılık ve uygulamada keyfilik riski taşımaktadır.

Söz konusu düzenlemeler, cezalandırıcı ve dışlayıcı bir yaklaşımı kurumsallaştırma riski taşımakta; çocukların yaş, gelişimsel kapasite ve sosyal koşullarına göre farklılaştırılmış koruyucu ve rehabilite edici muamele görmesini engelleyebilmektedir. Bu durum, Anayasa m.41'de öngörülen çocukların korunması yükümlülüğü ile BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (BMÇHS) 37. ve 40. maddelerinde güvence altına alınan özgürlükten yoksun bırakılma, onarıcı adalet mekanizmalarına erişim ve eğitim hakkı gibi temel çocuk haklarıyla açık bir çelişki oluşturmaktadır. Çocukların kapalı kaldığı sürenin uzatılması çocukların infaz sonunda toplumsal hayata entegre olmasını güçleştirmekte ve cezaevinden çıkınca suç çeteleriyle ilişkilendirme oranlarını **artırmaktadır**. Kapalı kalan sürenin uzaması ve suçta tekerrür oranları arasındaki korelasyon birçok araştırmayla ispatlanmıştır. Çocukları daha uzun süre kapatmak suçta uzmanlaşma ve suç kariyerinde hiyerarşi

kazanma sonuçlarını doğurmakta çocuklar içinden çıktıklarında öncekinden daha ağır suçlar işlemektedirler. Çocuklara verilecek cezaların artırılması ve kapalı kurumda tutmanın asıl yaptırım haline getirilmesi çocuk suçluluğunu azaltmamakta aksine çetelere, mafyatik örgütlere insan kaynağı yaratma potansiyelini doğurmaktadır. Türkiye’de ve Dünya’da yapılmış birçok suç sosyolojisi ve kriminoloji araştırması bu gerçeği ortaya koymaktadır. Eğer çocuk suçluluğuyla mücadele yerine cezalandırma yaklaşımı tercih edilirse sistem kendi eliyle çocukları suça itecektir. Ağır cezaların başkaları için caydırıcılık taşıması suç sosyolojisi açısından çürütölmüş bir tezdır. Bu konudaki bilimsel araştırmalar ortaya koymuştur ki cezaların herkese adil bir şekilde uygulanması ve öngörülebilir olması ağırlığından daha etkili bir caydırıcılık taşımaktadır.

Av. Kardelen Ateşçi

Av. Eylem Ümit Atılğan

TÜRKİYE’DE ÇOCUK ADALET SİSTEMİ MEVCUT DURUM ANALİZİ, YAPISAL SORUNLAR VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Türkiye’de çocuk adalet sistemi, TÜİK’in 2023-2024 verileri ve sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin saha tespitleri ışığında çok boyutlu bir analize tabi tutulmalıdır. Bilgi notu, suça sürüklenen ve mağdur olan çocuklara yönelik kurumsal müdahale mekanizmalarının, özellikle de sosyal çalışma görevlilerinin rollerinin ve karşılaştıkları sistemsel engellerin kapsamlı bir dökümünü sunmaktadır. İnceleme, sistemdeki yapısal sorunları dört ana eksenle ele almaktadır: kurumsal kapasite ve koordinasyon yetersizlikleri, mevzuat ve uygulama arasındaki derin boşluklar, mesleki insan kaynağına ilişkin niteliksel ve niceliksel sorunlar ile sosyal hizmet müdahalesinin etkinliğini sınırlandıran operasyonel zorluklar. Bilgi notunun nihai hedefi, bu tespitlerden hareketle, çocuk odaklı, çocuk haklarını merkeze alan, bütüncül ve sürdürülebilir bir sistem inşası için somut, uygulanabilir ve köklü politika önerileri **sunarak**, paketin konunun muhatapları ile yeniden tartışılması ve çözüm mekanizmalarının güçlendirilmesidir.

1. Giriş

Türkiye’de çocuk adalet sistemi, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) ile koruyucu ve destekleyici bir hukuk çerçevesine kavuşmuş olmasına rağmen, uygulama düzeyinde ciddi yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. 2024 TÜİK verileri, yüz binlerce çocuğun bu sistem içinde yer aldığını ve sayıların giderek arttığını göstermektedir. Bu niceliksel veriler, sistemin etkinliğine dair kaygıları artırırken, arka planda yatan niteliksel ve yapısal sorunların derinlemesine anlaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Asıl mesele mevcut durumu istatistiklerin ötesine geçerek, sistemin temel taşlarından biri olan sosyal hizmet mekanizmaları ve bu mekanizmaları işleten sosyal çalışma görevlileri üzerinden sistemin etki gücünü tartışmayı zorunlu kılmaktadır. Bu bilgi notu iki temel soruya yanıt aramaktadır: (1) Türkiye’de çocuk adalet sisteminin karşı karşıya olduğu yapısal ve operasyonel sorunlar nelerdir ve bu sorunlar sosyal hizmet müdahalesinin etkinliğini nasıl kısıtlamaktadır? (2) Mevcut krizden çıkış ve çocukların yüksek yararını gözetken etkin bir sistem inşası için hangi köklü politika değişiklikleri hayata geçirilmelidir?

2. Mevcut Durum: Verilerle Türkiye’de Çocuk Suçluluğu ve Mağduriyeti

Adalet Bakanlığı ve TÜİK’in 2024 yılı adalet istatistikleri, çocuk adalet sisteminin profilini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Güvenlik birimlerine gelen veya getirilen toplam **612 bin 651** çocuğun 279 bin 620’si mağdur, 202 bin 785’i ise suça sürüklenme iddiası ile sistemle temas halindedir. **Bu veri, sistemin sadece "suçlu" çocuklarla değil, aynı zamanda büyük oranda mağdur çocuklarla da ilgilendiğini göstermesi açısından kritiktir.** Suça sürüklenen çocukların karıştığı suç türleri

incelendiğinde, %40,4'üne yaralama, %16,6'sına hırsızlık, %8,2'sine uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almak, %4,6'sına tehdit, %4,2'sine genel tehlike yaratan suçlar, %26,0'ına ise bu nedenlerin dışında kalan diğer suçlar isnat edildi. Bu dağılım, çocukların hem şiddet mağduru hem de faili olabildiği karmaşık bir sosyal realiteye işaret etmektedir. Sistemin yükü ise oldukça ağırdır. 2024 yılında suç dosyası nedeniyle hakkında karar verilen çocuk sayısı 211.946'dır. Alınan 63.712 ceza kararının 43.128'i hapis cezasıdır. Koruyucu-önleyici bir tedbir olan "danışmanlık tedbiri" ise 51.386 çocuk için verilmiştir. Ancak, bu tedbirlerin uygulanmasından sorumlu olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı, **suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklara yönelik hizmet veren ihtisaslaşmış çocuk evi sayısının yalnızca 58 olması, kurumsal kapasite ile ihtiyaç arasında ciddi bir açık olduğunu gözler önüne sermektedir.**

3. Sosyal Çalışma Görevlilerinin Sistem İçindeki Kritik Rolü ve Kullandıkları Mesleki Araçlar

"Sosyal çalışma görevlisi" tanımı, sosyal hizmet, psikoloji, PDR, sosyoloji gibi farklı disiplinlerden gelen profesyonelleri kapsayan geniş bir şemsiyedir. Bu ekip, ÇKK ile tanımlanmış aşağıdaki kritik görevleri yerine getirir:

Sosyal İnceleme ve Raporlama: Çocuğun yaşam öyküsü, aile dinamikleri, sosyoekonomik çevresi ve suça iten/mağdur eden nedenleri derinlemesine inceleyen Sosyal İnceleme Raporu (SİR) hazırlarlar. Bu rapor, mahkemelerin çocuğun yüksek yararına uygun, bireyselleştirilmiş karar almasında en temel mesleki dayanaktır.

Adli Süreçte Destek: Çocuğun ifade alma ve sorgu süreçlerinde yanında bulunarak, adli mekanizmanın travmatik etkilerini azaltmaya ve çocuğun haklarını anlayabileceği dilde anlatmaya çalışırlar. Duruşmalarda sosyo-pedagojik perspektif sunarak yargılamaya katkıda bulunurlar.

Tedbirlerin Planlanması, Uygulanması ve İzlenmesi: Mahkemece verilen danışmanlık, eğitim, sağlık, barınma gibi koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yaşama geçirilmesini sağlarlar. Bu süreci izler, denetler ve çocuğun ihtiyaçları değiştiğinde tedbirin revizyonunu talep ederler.

Psiko-sosyal Destek ve Rehabilitasyon: Bireysel görüşmeler, sosyal grup çalışmaları, öfke kontrolü, sosyal beceri eğitimleri gibi yapılandırılmış programlar aracılığıyla çocuğun topluma yeniden kazandırılması için çalışırlar.

Aile ile Çalışma ve Çok Disiplinli Ekip Koordinasyonu: Çocuğun rehabilitasyonunda aileyi sürece dahil eder, ebeveynlik becerilerini güçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütürler. Aynı zamanda Milli Eğitim, Sağlık, Adalet bakanlıkları ve STK'lar arasında köprü vazifesi görerek bütüncül bir müdahale

planının koordinasyonunu sağlarlar. Mesleki araçlar olarak SİR, vaka takip dosyaları, değerlendirme raporları ve standart müdahale programlarını kullanırlar. Ancak, bu araçların kullanım kalitesi ve standardizasyonu, kurumsal kapasite ve personelin bireysel formasyonuna bağlı olarak büyük farklılıklar gösterebilmektedir.

4. Sistemik ve Yapısal Sorunların Kapsamlı Analizi

Sosyal çalışma görevlilerinin rolü ve çabaları, aşağıda detaylandırılan sistemsel engeller nedeniyle hedeflenen etkiyi genellikle gösterememektedir.

4.1. Kurumsal Kapasite ve Koordinasyon Eksiklikleri

Fiziki Altyapı ve Kaynak Yetersizliği: İhtisaslaşmış çocuk evi sayısı (58) ihtiyacın çok altındadır. Var olan kuruluşların bir kısmı yalnızca "istasyon" hizmeti vermekte, yani rehabilitasyon değil, geçici barınma sunmaktadır. Kuruluşlarda ve adliyelerde çocuk dostu görüşme odaları, terapi alanları, atölyeler ve sosyal yaşam alanları büyük ölçüde yetersiz kalmaktadır.

Kurumlar Arası Koordinasyonun Tamamen Etkisiz Olması: Yasa ile öngörülen Çocuk Koruma İl Koordinasyon Kurulları büyük oranda kâğıt üzerinde kalmış, düzenli ve işlevsel şekilde toplanamamaktadır. Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları arasında ortak bir veri tabanı, izleme mekanizması veya eşgüdümlü hizmet ağı bulunmamaktadır. Bu durum, çocuk için hazırlanan bireysel planların kurumlar arasında kaybolmasına, hizmetlerin tekrar etmesine veya birbirini desteklememesine neden olmaktadır.

Merkezi Politika Eksikliği ve Sürdürülebilirlik Sorunu: Çocuklara yönelik politikalar proje bazlı ve kısa vadeli olma eğilimindedir. Tedbir kararı sona eren veya kuruluştan ayrılan bir çocuğun uzun vadeli izlemi yapılmamakta, bu da kazanımların kaybolmasına ve yeniden suç işleme riskinin artmasına zemin hazırlamaktadır.

4.2. Mevzuat ve Uygulama Arasındaki Derin Uçurum

Geniş ve Muğlak Tanımlar: “Sosyal çalışma görevlisi” tanımının çok geniş olması, sosyal hizmet uzmanlığı gerektiren kritik işlerin farklı disiplinlerden, yeterli formasyona sahip olmayan kişilerce yapılmasına olanak tanımakta ve hizmet kalitesinde ciddi standardizasyon sorunları yaratmaktadır.

Uzmanlaşmış Çocuk Mahkemelerinin Eksikliği: Her ilde çocuk mahkemesi bulunmamakta; birçok davaya uzmanlaşmamış ceza mahkemeleri bakmaktadır. Hakim ve savcıların çocuk psikolojisi, travma ve çocuk hakları konusunda zorunlu ve sürekli eğitimleri yoktur.

Okul Sosyal Hizmeti Yasası'nın Olmaması: Onlarca yıldır akademi ve meslek örgütleri tarafından talep edilen bu yasa, risklerin okul ortamında erken tespit edilip önlenebileceği en kritik müdahale kanalını devre dışı bırakmaktadır.

4.3. Mesleki İnsan Kaynağına İlişkin Niteliksel ve Niceliksel Sorunlar

Aşırı Yoğun İş Yükü ve Personel Eksikliği: Mevcut sosyal çalışma görevlisi sayısı, vaka yükü ile kıyaslandığında son derece yetersizdir. Bir uzmanın aynı anda onlarca, hatta yüzlerce vakadan sorumlu olması, nitelikli, derinlemesine ve bireyselleştirilmiş hizmet sunumunu fiziken imkânsız kılmaktadır.

Heterojen Personel Yapısı ve Yetersiz Uzmanlaşma: Farklı disiplinlerden gelen personelin ortak bir yeterlilik düzeyi ve mesleki etik anlayışı bulunmamaktadır. Özellikle travma, madde bağımlılığı, cinsel istismar gibi kompleks vakalarla çalışma konusunda uzmanlık ve süpervizyon (denetimli mesleki refleksiyon) büyük ölçüde eksiktir.

Formasyon ve Sertifikasyon Eksikliği: Çocuklarla çalışan uzmanlar için zorunlu, basamaklandırılmış ve periyodik olarak yenilenen bir sertifikasyon ve formasyon sistemi bulunmamaktadır.

4.4. Sosyal Hizmet Müdahalesinin Önündeki Operasyonel Engeller

Evrak ve Bürokrasi Odaklı Çalışma: Danışmanlık tedbirleri gibi koruyucu hizmetler, mesleki yeterlilik ve derinlemesine müdahaleden ziyade, evrak takibi ve idari işlemlere indirgenmiş durumdadır.

Aile ve Çevresel Faktörlerle Baş Etme Zorluğu: İşbirliğine kapalı, iletişimi kopuk veya bizzat çocuğun mağdur edildiği aile ortamları, yapılan tüm müdahaleleri boşa çıkarabilmektedir. Çocuğun tekrar içine döndüğü yoksunluk, yoksulluk ve şiddet ortamları, rehabilitasyon çabalarını baltalamaktadır.

Takip Mekanizmalarının İşlememesi: Çocuğun kendi sosyal çevresinde düzenli olarak takip edilmesi, iş yükü ve personel eksikliği nedeniyle pratikte gerçekleştirilememektedir.

5. Kapsamlı ve Köklü Politika Önerileri

Mevcut krizi aşmak ve çocuk hakları temelinde işleyen bir sistem inşa etmek için aşağıdaki köklü değişiklikler acilen hayata geçirilmelidir:

5.1. Yasal ve İdari Reformlar

Türkiye'de çocuk adalet sistemi, monodisipliner bir müdahale anlayışıyla değil, ancak güçlü bir multidisipliner yaklaşımla etkinlik kazanabilir. 5395 Sayılı ÇKK ile tanımlanan "sosyal çalışma görevlisi" kavramı, sosyal hizmet, psikoloji ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sosyoloji, çocuk gelişimi gibi farklı disiplinleri aynı çatı altında toplasa da, uygulamada bu disiplinlerin kendine özgü yetkinlik ve katkıları yeterince tanımlanmamış ve kurumsallaşmamıştır. Sistemin sadece sosyal hizmet uzmanları değil, aynı zamanda psikologların (klinik değerlendirme, terapi, travma müdahalesi) ve sosyologların (sosyal risk analizi, toplumsal bağlam değerlendirmesi, aile ve çevre dinamiklerinin haritalanması) katkıları olmadan eksik kalacağı görülmelidir.

5.2. Genişletilmiş Rol Analizi: Üç Temel Disiplinin Katkıları

a) Sosyal Hizmet Uzmanları: Vaka Yönetimi ve Sistemlerle Çalışma

Sosyal hizmet uzmanları, birey ve çevresi arasındaki etkileşime odaklanırlar. Çocuk adalet sistemindeki temel rolleri vaka yönetimi, kaynak sağlama, hak temelli savunuculuk ve kurumlar arası koordinasyonu sağlamaktır. Sosyal İnceleme Raporu (SİR)'nin koordinatörlüğünü yaparak, psikolog ve sosyologlardan gelen verileri bütünleştirir ve çocuk için gerçekçi bir yaşam planı oluşturur.

b) Psikologlar: Klinik Değerlendirme ve Terapötik Müdahale

Psikologlar (özellikle klinik psikologlar), çocuğun bilişsel, duygusal ve davranışsal işleyişine odaklanırlar.

Kapsamlı Psikolojik Değerlendirme: Zeka, kişilik, psikopatoloji ve travma sonrası stres gibi alanlarda standardize test ve klinik görüşmeler yapmak.

Klinik Tanı ve Formülasyon: Çocukta var olan psikolojik sorunları (depresyon, kaygı, davranım bozukluğu vb.) tanımlamak ve bunların suçla ilişkisini anlamlandırmak.

Bireysel ve Grup Terapisi: Kanıta dayalı terapi modellerini (Bilişsel Davranışçı Terapi, Travma Odaklı Terapi, EMDR vb.) kullanarak doğrudan tedavi sağlamak.

Kriz Müdahalesi: Özellikle cinsel istismar, şiddet mağduru çocuklara acil psikolojik destek sunmak.

c) Sosyologlar: Sosyal Bağlam Analizi ve Mezzo ve Makro Düzeyde Önleme

Sosyologlar, çocuğu içinde bulunduğu toplumsal, kültürel ve yapısal bağlam içinde anlamaya çalışır.

Sosyal Risk Analizi ve Haritalama: Çocuğun yaşadığı mahalledeki suç oranları, sosyal dışlanma, yoksunluk, akran gruplarının yapısı gibi makro risk faktörlerini analiz eder.

Aile ve Çevre Dinamiklerinin Derinlemesine İncelenmesi: Aile içi iletişim kalıplarını, sosyal sermaye düzeyini, göç deneyiminin etkilerini ve toplumsal cinsiyet rollerinin aile içi dinamiklere yansımaları sosyolojik perspektifle değerlendirir.

Program Değerlendirme ve Politika Geliştirme: Uygulanan rehabilitasyon programlarının etkinliğini ölçmek ve suçu önleyici toplum temelli politikalar geliştirmek için nicel ve nitel araştırma yöntemlerini kullanır.

5.2. İnsan Kaynağının ve Mesleki Standardizasyonun Güçlendirilmesi

Rol Çatışması ve Yetkinlik Sınırlarının Belirsizliği

"Sosyal çalışma görevlisi" şemsiyesi altında, bir sosyologdan terapötik müdahale yapması veya bir psikologdan kurumlar arası koordinasyonu tek başına yürütmesi beklenebilmekte, bu da hem etik hem de etkililik açısından sorunlar doğurmaktadır.

Psikologlar, ağır ruh sağlığı sorunları olan çocuklarla çalışırken yeterli süpervizyon ve uzmanlaşmış eğitim desteğinden yoksundur.

Sosyologların saha çalışması ve risk haritalama gibi yetkinlikleri, kurumsal yapılar içinde resmi bir rol tanımına ve kullanım alanına sahip değildir.

5.3. Disiplinlerarası İletişim ve Veri Paylaşımı Eksikliği

Sosyal hizmet uzmanının hazırladığı SİR, psikologların klinik bulguları ve sosyologların sosyal bağlam analizi arasında standart bir entegrasyon mekanizması bulunmamaktadır. Her disiplin kendi raporunu ayrı ayrı hazırlamakta, bu da bütüncül bir resmin oluşmasını engellemektedir. Ekip içi düzenli vaka tartışma toplantıları ve ortak dil kullanımı kurumsal bir kültür haline gelmemiştir.

5.4. Disipline Özgü Uzmanlaşma ve Kariyer Yolu Eksikliği

Sistem, psikologlar için "çocuk adalet sistemi psikolojisi" veya sosyologlar için "suç sosyolojisi ve saha araştırması" gibi alt uzmanlık alanları oluşturmamıştır. Bu da geneli bir müdahale anlayışına

sebeptir. Çocuk adalet sisteminde çalışan tüm mesleki disiplinler, mesleki gelişimini destekleyecek bir kariyer basamağından yoksundur. Mevcut krizi aşmak için, her disiplinin gücünü ortaya koyan bir sistem inşa edilmelidir.

Rollerin Netleştirilmesi

ÇKK'da "Sosyal Çalışma Görevlisi" Tanımının Revizyonu: Kanunda, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyologların görev, yetki ve sorumlulukları ayrı ayrı ve net bir şekilde tanımlanmalıdır. Örneğin, "Klinik psikolojik değerlendirme ve terapi, klinik psikologlar tarafından yürütülür" veya "Sosyal risk analizi ve toplumsal değerlendirme raporu sosyologlar tarafından hazırlanır" gibi hükümler getirilmelidir.

Disiplinlerarası Çalışma Yönetmeliği: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı tarafından ortaklaşa hazırlanacak bir yönetmelikle, çocuk vakalarında sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyologdan oluşan ekiplerin zorunlu çalışma prensipleri, ortak raporlama formatları ve düzenli vaka değerlendirme toplantıları düzenlenmelidir.

Ortak Eğitim ve Sertifikasyon Programları: Üniversiteler ve ilgili bakanlıklar işbirliğiyle, "Çocuk Adalet Sisteminde Multidisipliner Çalışma Sertifika Programı" geliştirilmeli. Bu program, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyologların aynı sınıfta, ortak vaka çalışmaları üzerinden eğitim almasını sağlamalıdır.

Süpervizyon Mekanizmaları: Her disiplin için ayrı, ancak ekip çalışmasını da destekleyen süpervizyon modelleri geliştirilmelidir. Örneğin, psikologlar klinik süpervizyon, sosyal hizmet uzmanları mesleki uygulama süpervizyonu, sosyologlar ise araştırma yöntemleri ve analiz üzerine süpervizyon almalıdır. Çocuk koruma sisteminde görev yapan tüm profesyoneller için, beş yılda bir yenilenen, basamaklandırılmış bir zorunlu ihtisaslaşma ve süpervizyon sistemi getirilmelidir.

5.5. Ortak Veri Tabanı ve Araştırma-Geliştirme

Multidisipliner Veri Giriş Modülü: Ulusal Çocuk Veri ve İzleme Sistemine, her disiplinin kendi uzmanlık alanına yönelik veri girebileceği modüller eklenmelidir (Psikolojik test sonuçları, sosyal risk skorları, aile görüşme notları vb.).

Ortak AR-GE Projeleri: Bakanlıklar ve üniversiteler bünyesinde, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyologlardan oluşan ekiplerin birlikte yürüteceği, çocuk suçluluğunun nedenleri ve rehabilitasyon modelleri üzerine araştırma projeleri desteklenmelidir.

Personel Sayısının Artırılması ve İş Yükünün Hafifletilmesi: Sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimcisi istihdamı acilen artırılmalı, bir uzmana düşen vaka sayısı insani ve etik sınırlara çekilmelidir.

5.6. Toplum Temelli ve Önleyici Müdahale Modellerinin Geliştirilmesi

Mobil Müdahale Ekipleri ve Toplum Merkezleri: Sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, sosyologlar ve çocuk gelişimcilerinden oluşan mobil ekipler oluşturularak, çocuklarla sokakta ve riskli mahallelerde doğrudan çalışılmalıdır. Her ilçede ve riskli bölgelerde, ailelere de hizmet veren toplum merkezleri kurulmalıdır.

Medyada Çocuk Odaklı Yayıncılık: Basın-yayın kuruluşları için bağlayıcılığı olan bir "Çocuk Odaklı Yayıncılık Etik Rehberi" hazırlanmalı ve bağımsız bir denetleme kurulu oluşturulmalıdır.

Katılımcı Politika Geliştirme: Tüm bu süreçlerde, çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum örgütleri, barolar, akademi ve çocukların kendilerinin deneyim ve görüşleri mutlaka dikkate alınmalıdır.

5.6. Erken Uyarı, Önleme ve İzleme-Değerlendirme Sistemlerinin Kurulması

Mevcut sistemin reaktif müdahale odaklı yapısı, sorunlar derinleşmeden ve kronik hale gelmeden müdahale etme imkanını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle, politika önerileri paketinin merkezine, kanıta dayalı ve önleyici bir yaklaşımı yerleştirmek esastır. Bu kapsamda aşağıdaki iki sistemin acilen hayata geçirilmesi önerilmektedir:

(a) Okul Temelli Entegre Erken Uyarı ve Önleme Sistemi

Risk altındaki çocukların tespiti ve müdahale, suç veya mağduriyet olgusu ortaya çıkmadan önce başlamalıdır. Çocuğun zamanının önemli bir kısmını geçirdiği okul, bu müdahalenin en stratejik noktasıdır. Bu amaçla, Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda bir "Okul Temelli Entegre Erken Uyarı ve Önleme Sistemi" kurulmalıdır.

Protokolize Risk Göstergeleri: Sisteme dair yazılı bir genelge ve uygulama protokolü hazırlanmalıdır. Bu protokolde, bir çocuk için "risk alarmı" oluşturan objektif göstergeler (kronik devamsızlık, ani ve sürekli not düşüşleri, saldırganlık veya içe kapanma, kişisel hijyen sorunları, akran zorbalığına maruz kalma veya uygulama, aileden kaynaklı belirgin stres işaretleri) net bir şekilde tanımlanmalıdır.

Okul İçi Multidisipliner Ekip (Okul Sosyal Servisi): Her okulda; okul müdür yardımcısı, rehber öğretmen/psikolojik danışman, okul sosyal hizmet uzmanı (istihdam edilmesi şartıyla), sosyolog ve sınıf rehber öğretmeni gibi farklı mesleki disiplinlerden oluşan bir sosyal servis kurulmalıdır. Bu ekip, risk göstergesi taşıyan çocukları düzenli olarak değerlendirmeli ve basit okul içi müdahalelerden, aile görüşmesine ve nihayetinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na resmi yönlendirmeye kadar kademeli bir müdahale planı izlemelidir.

(b) Bağımsız İzleme ve Değerlendirme Çerçevesi

Sunulan hizmetlerin etkinliğini ölçmek, kaynakları doğru kanallara etmek ve politikaları gerçek verilere dayanarak iyileştirmek için şeffaf ve bağımsız bir izleme mekanizması şarttır.

Somut Performans Göstergeleri: Çocuk adalet sisteminin performansı, "çocuğun yüksek yararı"nı merkeze alan göstergelerle ölçülmelidir. Bu göstergeler arasında; yeniden suç işleme oranları, tedbir kararlarının tamamlama oranları, çocukların eğitim-öğretime ve istihdama katılım oranları, psiko-sosyal iyilik halindeki iyileşmeye dair standardize ölçek skorları ve çocukların kendi deneyimlerine ilişkin memnuniyet anket sonuçları yer almalıdır.

Bağımsız İzleme Kurulu: Bu göstergeleri takip etmek, yıllık raporlar hazırlamak ve kamuoyuna sunmak üzere; sivil toplum temsilcileri, akademisyenler, baro temsilcileri ve çocuk hakları aktivistlerinden oluşan bağımsız ve sivil bir "Ulusal Çocuk Adalet Sistemi İzleme Kurulu" oluşturulmalıdır. Bu kurulun, ilgili tüm bakanlıklar üzerinde doğrudan veri talep etme yetkisi olmalıdır.

Veriye Dayalı Politika Döngüsü: İzleme sonuçları, politika yapıcılar için yıllık bir "durum değerlendirmesi" sunmalı ve bütçe planlaması, mevzuat değişiklikleri ve personel eğitim programları gibi kararlar bu veriler ışığında şekillendirilmelidir. Bu sayede sistem, sürekli iyileşmeye odaklanan dinamik bir yapıya kavuşacaktır.

6. Sonuç

Türkiye'de çocuk adalet sistemi, istatistiksel verilerin gösterdiği nicel büyüklüğün ötesinde, derinlemesine bir nitelik krizindedir. Mevcut sistem, çocukları korumak ve topluma kazandırmak bir yana, kurumsal yapısı, işleyişi ve kapasite yetersizlikleri ile onları daha da derin bir kısır döngüye hapsedebilmekte, "suçlu" kimliğini pekiştirebilmektedir. Sosyal çalışma görevlileri, bu sistem içinde adeta birer "yamacı" gibi çalışmakta, bireysel özverileri sistemik sorunları telafi etmeye yetmemektedir.

Türkiye'de çocuk adalet sisteminin dönüşümü, yalnızca kaynak artırımı veya yasal değişikliklerle değil, onu oluşturan insan kaynağının -sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyologların- birbirini tamamlayan yetkinliklerinin sistemli bir şekilde bir araya getirilmesiyle mümkündür. Mevcut "genelci" ve "birbirinin yerine geçebilir" personel anlayışı, her bir disiplinin çocuğun farklı bir boyutuna (sistemler, ruh sağlığı, sosyal çevre) odaklanan derinlemesine katkısını görünmez kılmakta ve etkinliği düşürmektedir. Sunulan politika önerileri, bu üç ayağın her birini güçlendirmeyi ve aralarındaki köprüleri inşa etmeyi hedeflemektedir. Ancak bu şekilde, çocuğun yalnızca yargılandığı değil, aynı zamanda anlaşıldığı, desteklendiği ve topluma kazandırıldığı, hak temelli ve insan onuruna yaraşır bir çocuk adalet sisteminden söz edebiliriz. Bu multidisipliner inşa, sistemin sürdürülebilirliği ve nihai başarısı için olmazsa olmaz bir ön koşuldur. Mevcut durum, sorunun tek bir kanun veya kurumla sınırlı olmadığı, bütüncül bir sistem yaklaşımını zorunlu kıldığını göstermiştir. Çözüm, cezalandırıcı değil iyileştirici, idari değil çocuk odaklı, parçalı değil bütünlük, kısa vadeli değil sürdürülebilir bir paradigmaya geçişte yatmaktadır.

Uzm. Sosyolog Özgür Başpınar Aktükün

KONU İLE İLGİLİ BAZI KAYNAKLAR:

1. 11. Yargı Paketi Karşılaştırmalı Tablo, Genel Gerekçe ve Madde Gerekçeleri

- https://esik.org.tr/s/2547/i/2025_09_25_-_11._YARGI_CEZA_PAKETI%CC%87_-_I%CC%87KI%CC%87LI%CC%87_TABLO_-_C%CC%A7ERC%CC%A7EVE_VE_GEREKC%CC%A7E.pdf

2. EŞİK paylaşımları:

- <https://www.instagram.com/p/DlnwW6tIY1i/> <https://www.instagram.com/p/DlecXUlpPU/>
- <https://www.instagram.com/p/DIYaibdOIIZ/>
- https://x.com/esikplatformu/status/1949071363177935357?t=y9QjSqBD5_1ZzTqZ0LqF9g&s=08

3. Cinayete karışan çocukların sosyal ortamı ile ilgili bir haber:

- <https://www.evrensel.net/haber/561323/minguzzi-yasasi-uzerine-caponelari-kim-yaratiyor?t=El8DSJQXtRWaq7EDOXVCiQ&s=09>

4. Cinayete karışan çocukların silahlı fotoğrafları ile ilgili haber:

- <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/minguzzi-cinayetini-iliskini-yeni-goruntuler-ortaya-cikti-2421082>

5. Kamuoyuna açıklanan bir teklifle ilgili link:

- <https://www.evrensel.net/haber/562983/suca-suruklenen-cocuklar-meclis-gundeminde-agir-cezalar-suc-oranlarini-dusurmez>

6. Yeni yasama yılı için iktidar hazırlıklarına ilişkin bilgiler:

- <https://t24.com.tr/haber/kulis-minguzzi-cinayeti-sonrasi-erdogan-talimat-verdi-suca-suruklenen-cocuklar-icin-yeni-duzenleme-geliyor,1251696>

7. SSÇ kavramına ve pratiklerine dair haber linkleri:

- <https://aposto.com/s/cocuklarin-korunmasinda-sorumluluk-karmasasi-uzerine-cezolari>
- <https://ekmekvegul.net/gundem/suca-suruklenen-cocuk-tartismalarinda-10-soru-10-cevap>
- <https://www.birgun.net/haber/kadin-genc-derken-sira-cocuklarda-641144>
- <https://bianet.org/haber/dr-eylem-umit-atilgan-yanitladi-cocuklari-yetiskinler-gibi-yargilamak-cozum-mu-306390>
- <https://tr.euronews.com/2025/07/26/turkiyede-ve-dunyada-hukum-ve-cezalar-suca-suruklenen-cocuk-dogru-bir-kavram-mi>
- <https://www.evrensel.net/haber/551388/cocuk-ve-ceza-sorumlulugu-neoliberal-soylemlerin-cocuk-suclulugu-uzerindeki-etkisi>
- <https://www.evrensel.net/haber/554016/avukat-huriye-hamidi-cocuk-adalet-sistemi-sosyal-medyada-kurulmaz>

8. İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi'nin "Çocuk Adalet Sistemi ve İnfaz Rejimine Dair Politika Belgesi:
 - <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/COCUKADALETSSISTEMIVEINFAZREJIMIINEDAIRPOLITIKABELGESI.pdf>
9. Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi'nin "Çocuklar Hakkında Düzenlenecek Yasa Tasarıları ve Çocukların Korunmasına Dair Öneriler" raporu
 - https://www.diyarbakirbarosu.org.tr/public/uploads/document/ocuk_report_son-1759926464.pdf
10. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
 - <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
11. Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)
 - <https://rm.coe.int/168046e1de> (Türkçe)
 - <https://rm.coe.int/1680084822> (İngilizce)
12. Uluslararası sözleşmelerden (İstanbul Sözleşmesi, Lanzarote Sözleşmesi) neden tek bir imza ya da kararname ile çıkılamayacağına dair kaynaklar
 - <https://www.anayasa.gen.tr/ua-sozlesme-fesih.htm>
 - <https://www.gazeteduvar.com.tr/prof-kemal-gozler-istanbul-sozlesmesi-sadece-cumhurbaskani-karariyla-feshedilemez-haber-1516729>